

יולי- ספטמבר 2014 ■ מס' 110 שנה 23

עד קו הסיום

נושאון - ביטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

עורך: יורם לוביאניקר עורך משנה: לורנס פישר

עורך גרפי: הדי אור

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506

Nos'on ISSN 0792-6448

תוכן העניינים:

פרופ' שאול לדני	דבר העורך	עמ' 2
אופיר אורן	תחרויות הליכה	עמ' 3
יצחק ברק	מרוצי סוסים	עמ' 9
יורם לוביאניקר	תחרויות אוריות	עמ' 14
יורם לוביאניקר	המרוץ אחר כס המלכה	עמ' 21
	תימאטיקה – אתמול היום ומחר	עמ' 25
	תימאטיקה מתחת לפטיש	עמ' 29
	הכה את המומחה	עמ' 32

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר - יצחק ברק (השחר 34, ראשון לציון 75261, 054-5314568)
סגן יו"ר - מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 90836, 054-4825007)
מזכיר - יורם לוביאניקר (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506, 054-5402723)
גזבר - שלמה וורגן (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124, 054-6855951)
חבר ועד - ד"ר יהושע מגר (מעלה גיא אוני 228, ראש פינה 12000, 052-8802725)
חבר ועד - לורנס פישר (054-7799297)
ועדת ביקורת - יוחנן מי-רז (יו"ר), חגי זהר, משה רימר.
עורכי נושאון - יורם לוביאניקר, לורנס פישר

שירותים לחברים: נושאון - ארבע פעמים בשנה, נושאונט - ארבע פעמים בשנה, נושאונצ'יק - 12 פעמים בשנה, מכירות פומביות, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים והרצאות, צוות מומחים, "שבל" (ביטאון התאחדות בולאי ישראל).

דמי חבר (2014): מבוגר - 140 ₪, נוער - 70 ₪.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 1.9.14

דבר העורך

שלום לכם,

נושאן מוקדש הפעם לתחרויות ומירוצים בהם יש להיות הראשון להגיע אל קו הסיום: **פרופסור שאול לדני**, מבכירי האתלטים הישראלים אי פעם, כתב על תחום תחביבו – הליכה ספורטיבית. מירוצי סוסים, בהם נוצר צוות משותף של אדם ובעל חיים, הם נושא מאמרו של **אורן אופיר**. **יצחק ברק** כתב על תחרויות אויריות: כאן הצוות כולל אדם ומכונה, והניצחון מושג לעיתים על ידי השגת מרחק מקסימלי או שבירת מחסום כלשהו בפעם הראשונה. במאמר האחרון מציג **יורם לוביאניקר** מירוצי מסוג אחר לחלוטין – מירוצי הרגלים להגיע לשורה האחרונה ותהכתיר למלכה.

מלבד המדורים הרגילים מצורפת הפעם לנושאן המכירה הפומבית של איל"ת, אותה מנהל הגזבר הבלתי נלאה שלנו, **שלמה וורגן**. אנו ממליצים לקרוא בעיון את דפי המכירה כולם, משום שהנושא "שלכם" עשוי להתחבא דווקא תחת כותרת אחרת. בכל מקרה של ספק ניתן לפנות לשלמה בשאלה בדואר אלקטרוני או בטלפון בשעות הערב המקובלות. בהצלחה למשתתפים!

אנו נאלצים לשוב ולהזכיר כי אנו **העורכים** של נושאן ולא **הכותבים** שלו. אנו שמחים לתרום מידי פעם מאמרים פרי עטנו, אך ברור כי לאורך זמן איננו יכולים לעמוד במעמסה כזו. הגליונות הבאים של נושאן יוקדשו לאמנות ולרומנטיקה. אנו מבקשים מכל החברים לחשוב כיצד אתם יכולים לסייע בכתיבת גליונות אלו.

ב-3 ביולי יתקיים מפגש איל"ת נוסף במוזיאון ארץ ישראל ברמת אביב. הפעם נשמע את הרצאתו של חברנו **ד"ר הדי פייבל** על ידע בולאי באיסוף ובתצוגה תימאטית. אנו ממליצים לחברים להגיע וללמוד ממי שיש לו הרבה מה ללמד. בחלקו השני של המפגש יספר סגן יושב ראש האגודה, **מנחם לדור**, על תערוכת הבולים האירופית שנערכה בפריז באמצע יוני. מנחם שימש בתערוכה הן כקומיסר הישראלי והן כשופט, כך שהוא יוכל להאיר את עינינו משתי זוויות שונות.

שלכם,

יורם ולורנס

יריד הבולים החודשי – דיזנגוף סנטר, תל אביב

היריד נערך ביום שלישי הראשון של כל חודש בין השעות 12:00 ל-19:00. היריד כולל תצוגות של בולים מיוחדים ונדירים, דוכנים של סוחרי בולים ואספנים, ודוכן של התאחדות בולאי ישראל, המארגנת את האירוע.

האירועים הבאים:

1/7/14, 5/8/14, 2/9/14 ו-7/10/14

תחרויות הליכה פרופ' שאול לדני

לא כל פעילות גופנית (דוגמת גיזום עצים) היא ספורט, ולא כל פעילות ספורטיבית היא תחרותית, אבל כל תחרות ספורטיבית היא פעילות גופנית. כמובן, שזאת הגישה הקלאסית, לפיה שחמט, משחקי מחשב, קליעה למטרה ואולי גם קפיצה למים או שחיה צורנית אינם ספורט, אף שחלקם נכללים במשחקים האולימפיים. בין אם מסכימים להגדרה זאת או לאו, אין ספק כי תחרויות הליכה הן ספורט.

מגדל הפרלמנט והביג בן.
רביעית בולים לא משוננת

ההליכה היא פעילות טבעית שבני אנוש הורגלו בה משחר ילדותם. להליכה מהירה וממושכת נודעה חשיבות עוד בעבר הרחוק, והחיילים הרומאים אומנו לצעוד כ-80 קילומטר מדי יום עם מטענם האישי. נייודות הגייסות איפשרה לרומאים לשלוח במהירות כוחות לכל קצות האימפריה כדי לדכא מרידות. אך למרות היסטוריה ארוכה זו תחרויות הליכה החלו רק במאה ה-17.

באנגליה התנהלו במאות ה-18 וה-19 תחרויות בין יחיד סגולה בודדים כאירועי התערבות. מארגן ההתערבות היה גובה כספים מהקהל, והמנצח זכה בפרס כספי נכבד. במחצית השניה של המאה נוסדו באנגליה אגודות הליכה, וחברי האגודה התחרו בינם לבין עצמם ומול חברי אגודות אחרות. במקביל החל הספורט לצבור פופולריות גם בארצות הברית.

בשנת 1898 יזמה אגודת ההליכה של סארי תחרות הליכה שהפכה במהלך מאה שנות קיומה לתחרות ההליכה המפורסמת והיוקרתית ביותר בעולם: ה"לונדון – ברייטון". נקודת הזינוק מוקמה לרגלי מגדל השעון של הפרלמנט הבריטי בלונדון, והמסלול עבר דרך גשר ווטרלו עד המזח של ברייטון, מרחק של כ-85 קילומטר. כאורך המסלול כך גם גודלו של המזניק: הביג בן. עם השמעת צליל הנקישה הראשון של הפעמון הענק אשר בראש מגדל הפרלמנט בשעה שש בבוקר זינקו המתחרים לדרכם.

תחרות לונדון - ברייטון היתה הותיקה ביותר בתולדות ההליכה, והתקיימה במשך מאה שנה. אולם לאור עומסי התנועה המוטורית בכביש המוביל לבריטון הוחלט כי תחרות המאה (בה השתתפתי) תהיה האחרונה בשרשרת, ובכך ייפסק אירוע קלאסי ויוקרתי זה. במהלך השנים זכו בתחרות – שמרחה עולה על המרחקים של

התחרויות האולימפיות – שמונה מנצחים אולימפיים, ואני גאה בכך שזכיתי בה שלוש פעמים (בשנים 1970, 1971 ו-1973), כשתוצאתי משנת 1970 היא השלישית בטיבה בכל הזמנים.

אחרי תחילת המאה ה-20 הוכנסו תחרויות הליכה לתכנית האולימפית. במשחקים האולימפיים שנערכו בלונדון בשנת 1908 התקיימו שתי תחרויות הליכה למרחקים של 3,500 מטר ו-10 מייל. בשתייהן זכה הקנדי **ג'ורג' לרנר**. ארבע שנים מאוחר יותר באולימפיאדת שטוקהולם שונו המרחקים ל-3 ו-10 קילומטר, וכן נערכו לראשונה תחרויות מוקדמות. הגלויה הרשמית המוצגת כאן מראה את הזינוק לתחרות הגמר למרחק 10 קילומטר.

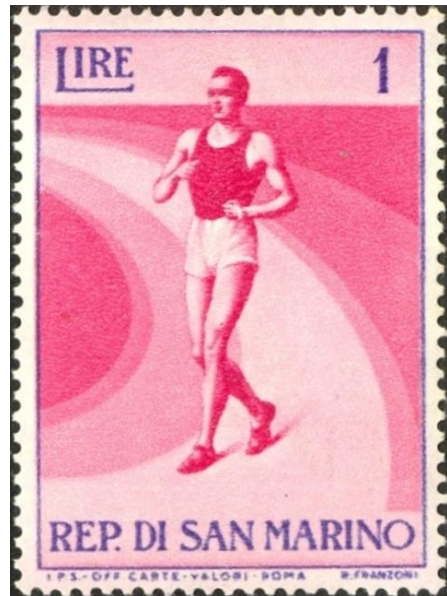

אוגו פריג'ריו

אוגו פריג'ריו האיטלקי זכה בשני המרחקים במשחקים האולימפיים של 1920, וחזר על נצחונו באחד המרחקים באולימפיאדת 1924. ב-1956 הונפק לכבודו בול ברפובליקה הדומיניקאנית, המציג אותו בסגנון הליכה קלאסי, תוך שהוא ממלא את הדרישה השלישית מתוך שלוש הדרישות ההכרחיות:

- א. מגע בלתי פוסק עם הקרקע
- ב. נחיתה עם הרגל הקדמית על הקרקע באמצעות העקב, כאשר הרגל ישרה (הברך נעולה).
- ג. שמירה על הרגל הקדמית ישרה עד שהיא מגיעה למצב אנכי מתחת לגוף.

במבט מלפנים לא ניתן לקבוע האם ההלך ממלא את שני התנאים הראשונים. הבול מסן מרינו מראה הלך המזכיר את דמותו של אוגו פריג'ריו, המתקדם בצורה בלתי חוקית: הרגל הקדמית מצויה אחרי הנחיתה על הקרקע אך עדיין לא הגיעה למצב אנכי מתחת לגוף. בהתאם לכלל ג' לעיל הברך אמורה להיות נעולה, אך הבול מציג הלך עם ברך מכופפת. סביר להניח, כי הדבר נובע מחוסר הבנה של המעצב בחוקי ההליכה.

ברך קדמית מכופפת בניגוד לכללים

אכן, באולימפיאדת 1924 התעוררו ויכוחים על הקפדת שופטי ההליכה על מילוי החוקים יל ידי המתמודדים. בעקבות ויכוחים אלו הוצאה ההליכה מהתכנית של אולימפיאדת 1928. המקצוע הוחזר למשחקי לוס אנג'לס בשנת 1932, אך על מנת למנוע בעיות שיפוט העלולות להתעורר במהירויות הגבוהות האופייניות למרחקים קצרים בוטלה התחרות למרחק של 3 קילומטר, ואת מקומה תפסה תחרות למרחק של 50 קילומטר. מרחקי התחרויות נשמרו עד שנת 1952 (אולימפיאדת הלסינקי), ומאז משחקי מלבורן ב-1956 הוכפל המרחק הקצר מ-10 ל-20 ק"מ. הדואר האוסטרלי הנפיק חותמת מיוחדת לקראת תחרויות ההליכה במלבורן. החותמת מציגה, כביכול, מתחרה בשעת פעולה, אולם בשל חוסר הידע של המעצב נראה ההלך כששתי ידיו מושטות קדימה ואילו רגליו במצב מעורר תהיות.

מימין: חותמת אוסטרלית המפגינה בורות של המעצב. למעלה: בול לכבודו של נורמן ריד – זוכה מדלית הזהב במשחקי מלבורן.

בתחרות ל-50 קילומטר באולימפיאדת מלבורן התחוללה דרמה שהדגימה את חוסר הכישורים של עסקני הספורט: ההלך הבריטי **נורמן ריד** היגר לניו זילנד בראשית שנות ה-50, והתחרה שם בתחרויות מקומיות. במסגרת ההכנות המוקדמות לקביעת נבחרת

ניו זילנד לאולימפיאדה סירבו העסקנים לכלול בה את ריד. למרות זאת ריד נסע על חשבוננו לאוסטרליה תקופה ארוכה לפני המשחקים, והתאמן שם. משהתברר לעסקנים הניו זילנדיים כי נסיעתו של ריד לא תעלה להם כסף הם ניאותו להכליל אותו במשלחת האולימפית שלהם. נורמן ריד ניצח בהליכה למרחק 50 קילומטר, וזו הייתה מדליה הזהב היחידה בה זכתה נבחרת האתלטיקה הקלה של ניו זילנד.

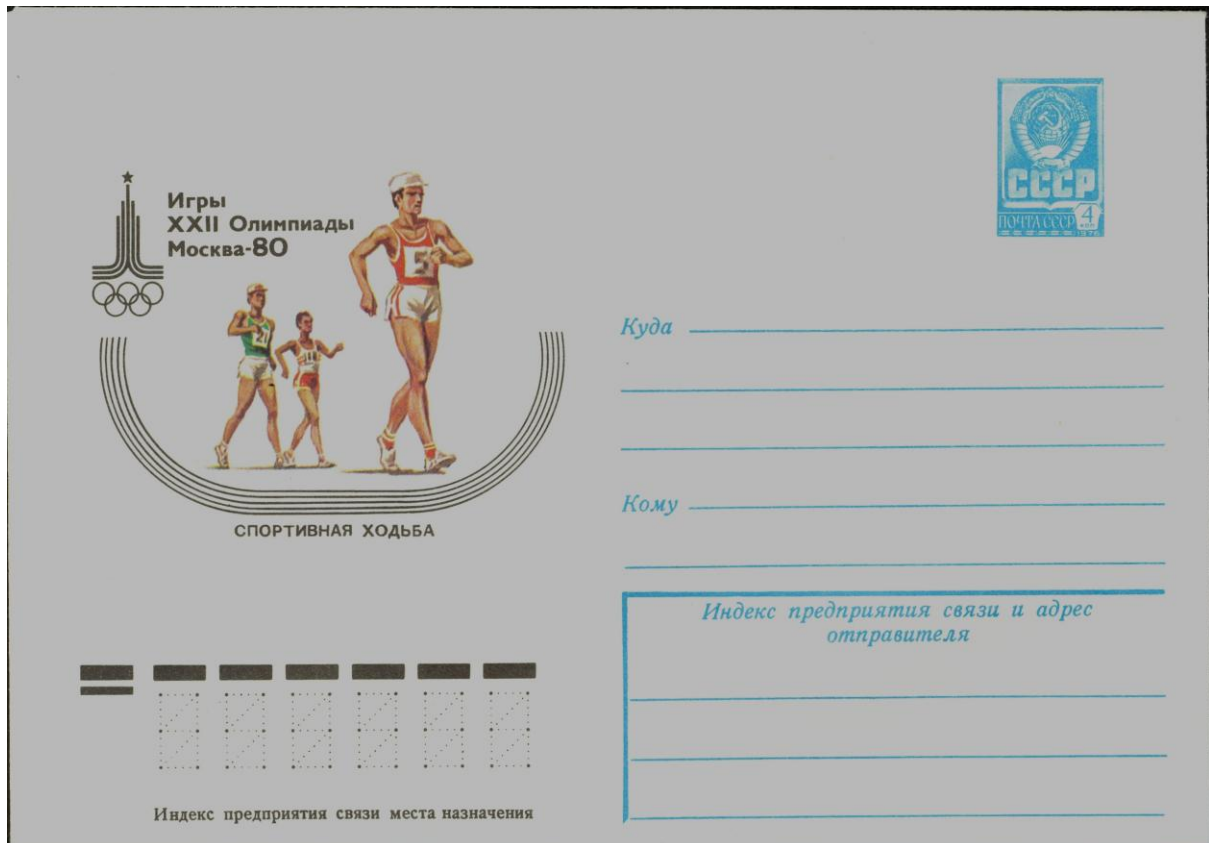
תחרות ההליכה ברומא נערכה בתנאי חום ולחות גבוהים

הגנן הבריטי **דון תומפסון** היה הלך מצטיין למרחקים ארוכים, ניצח שבע פעמים ב"לונדון – ברייטון", ושיא המסלול המסלול שייר לו. כבעל נסיון רב שנים הוא ידע שאימונים באנגליה הקרירה יהיו בעוכריו בתחרות האולימפית שנערכה ברומא הלוהטת באמצע הקיץ של 1960. לכן, במשך כ-8 חודשים הוא נהג להתאמן בחדר אמבטיה מחומם ורווי אדים על מנת לסגל את גופו לתנאים הצפויים ביום המבחן הגדול. ואכן, תומפסון ניצח בתחרות ההליכה למרחק 50 קילומטר. דמותו מופיעה באיור הצד (הפרטי) של מעטפת היום הראשון לבול איטלקי שהונפק לכבוד אותה אולימפיאדה.

בשנת 1972 החליט הוועד האולימפי הבינלאומי כי התכנית האולימפית גדושה מידי ויש לצמצמה. הועלו הצעות לגרוע מספר ענפים, ובין אלו גם את תחרות ההליכה למרחק 50 קילומטר. כותב שורות אלו היה האתלט (גבר) הישראלי היחיד במשחקי מקסיקו '68 ומינכן '72 (כאשר לצידו אישה בודדת, **חנה שזיפי** במקסיקו ו**אסתר שחמורוב** במינכן) – ובשני המקרים התחרה בהליכה ל-50 קילומטר. למרות זאת

הצביע נציג ישראל בועד האולימפי **בעד** הוצאת המקצוע מהתכנית האולימפית. כך הצליחו עסקני הספורט להבטיח שבמשחקי מונטריאול '76 תהיה אסתר שחמורוב (ענת רוט) האתלטית הישראלית היחידה. בעקבות החלטה אומללה זו קם ארגון בינלאומי של הלכים (אני הייתי בין מייסדיו), אשר הצליח להחזיר את תחרות ההליכה ל-50 קילומטר לתכנית האולימפית כבר במשחקי מוסקבה '80.

דבר בולים שהונפק בברית המועצות לכבוד המשחקים האולימפיים במוסקבה, 1980, בהם הוחזרה לתכנית תחרות ההליכה למרחק 50 קילומטר

מאז ועד היום כוללת התכנית האולימפית שתי תחרויות הליכה – המרחק ה"קצר" של 20 קילומטר והתחרות הקשה עוד יותר למרחק 50 קילומטר. בשנת 1992 נוספה תחרות הליכה לנשים למרחק 10 קילומטר, וכעבור 8 שנים הוכפל המרחק. כיום קיימת דרישה להוספת תחרות לנשים גם למרחק של 50 קילומטר. מבין האלופים האולימפיים בדור האחרון בולט מנצח התחרות ל-20 קילומטר במשחקי מוסקבה, האיטלקי **דמיליאנו**, העומד כיום בראש ועדת ההליכה של איגוד האתלטיקה העולמי.

הליכה במשחקי חבר העמים

רוב ההנפקות הבולאיות בנושא ההליכה קשורות לתחרויות אולימפיות, אך מלבדן קיימת הנצחה בולאית גם לתחרויות ארציות ובינלאומיות שונות. בחרתי להציג כאן

חותמת איטלקית לציון אליפות איטליה בהליכה בהרים לקבוצות שליחים (על גבי גלוייה מאוירת של האירוע) ובול לכבוד משחקי חבר העמים המציג את ההליכה כאחד מענפי התחרות. הנצחה פילטלית הייתה גם מנת חלקן של מספר תחרויות משעשעות, כגון אליפות ההליכה הבינלאומית החמישית למחלקי מכתבים שנערכה בשטוקהולם בשנת 1954.

בול צרפתי המוקדש לספורט עממי מראה (בין השאר) הלך

היקף ההליכה התחרותית בקרב הגברים לא התרחב בעשרות השנים האחרונות, אולם ההליכה העממית – הלא תחרותית – נעשית יותר ויותר פופולרית במדינות המערב. בראשית התפתחותן הן זכו לכמות גדולה של הנפקות פילטליות, אולם למרבית האירופה דווקא עם התרחבות הפעילות העממית חלה צניחה בהנפקות בתחום זה.

שאל לדני הוא פרופסור אמריטוס להנדסה תעשייה וניהול, אשר ייצג את ישראל פעמיים במשחקים האולימפיים בתחרות ההליכה ל-50 קילומטר, והוא שיאן ישראל עד היום. לדני הינו בעל אוספים רבים, בהם אוספים בולאיים של תולדות באר שבע, מחנה ברגן בלזן וכן בנושאים פרלמנטים, טלפון וטלגרף. כתובתו למשלוח תגובות: ladany@bgu.ac.il

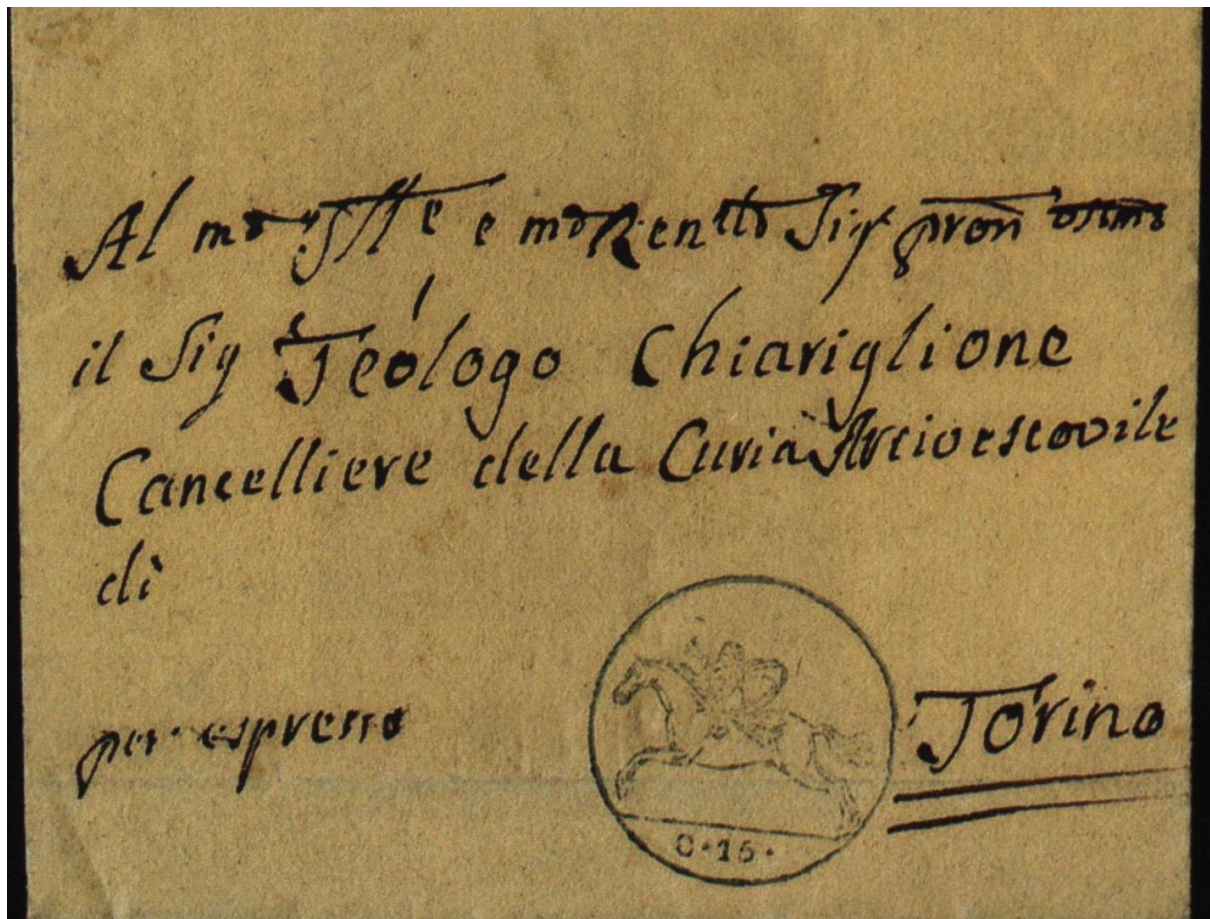
מרוצי סוסים אורן אופיר

מאובן של איורהיפוס – האב של הסוס

ככול הידוע לנו כיום, הסוסים התפתחו כחיות פרא לפני כ-50 מיליון שנה, ומקורם היה יונק קטן דמוי כלב הקרוי איורהיפוס. חוזקו הרב של הסוס ויכולתו לפתח מהירות משכו את תשומת ליבו של המין האנושי, וכבר לפני כששת אלפי שנה החל האדם לנסות ולאלף את הסוס. במהלך האלף הרביעי לפני הספירה בוית הסוס, וכיום איננו מכירים סוסים שאינם מבויתים.

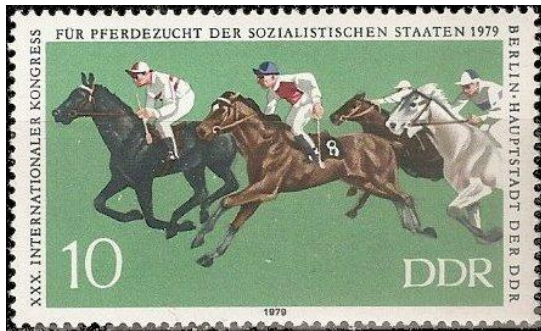
השימוש בסוסים מופיע במגוון של מקורות עתיקים ובהם גם בספרי התנ"ך. האדם השתמש בסוס כבהמת עבודה בחקלאות, ככלי מלחמה (רוכב על סוס או במרכבה הרתומה למספר סוסים) ובעיקר כאמצעי תחבורה מרכזי לפני המצאת הקיטור. לנו, הבולאים, יש פינה חמה בלב לבעל חיים זה, אשר שימש בנאמנות את שירותי הדואר במשך מאות שנה. בעידן הממוכן ירדה חשיבותו של הסוס, ועיקר השימוש בו הוא לספורט ולהנאה.

חותמת הקוואליני שימשה כמס על גליונות מכתבים אשר נמכרו בדואר של סרדיניה בראשית המאה ה-19. המכתב נשלח מסרדיניה לטורינו בשנת 1819, והמס היה 15 סנטימי.

השימוש הספורטיבי בסוסים החל בימי יוון העתיקה: הסוסים היו רתומים לכרכרות והשתתפו במשחקים האולימפיים של העת הישנה. מרוצי הסוסים המסורתיים – בהם מתחרים הסוסים זה בזה במרוץ במסלול שטוח – החלו באנגליה לפני כאלף שנה. המרוץ המתועד הראשון התקיים בלונדון בשנת 1174, והסוסים התחברו בו במרוץ למרחק של ארבעה מייל.

כיצד מתנהל המרוץ? ראשית, הסוסים ממוספרים (במקרה זה מ-1 עד 4) כך שניתן יהיה להבדיל ביניהם במהלך המרוץ. לפני ההזנקה על הרוכבים למקם את הסוסים בצמוד לקו הזינוק, ויש צורך להרגיע אותם כדי שלא יחצו את הקו וייפסלו.

דירבון הסוס באמצעות שוט

על קו הזינוק

עם הינתן אות הזינוק הרוכב (או במונח המקצועי – ג'וקי) מדרבן את הסוס באמצעות שוט על מנת להאיץ בו. שוט רכיבה מסורתי הוא מקל עץ המחובר לרצועת עור ומשמש לדרבון החיה באמצעות הצלפה על גבה. השוט המודרני עשוי בדרך כלל ממקל עץ או פיברגלס מכוסה בעור או בציפוי אחר. קצהו האחד של המוט, זה שנמצא בידי של הרוכב, הוא עבה כדי לאפשר לרוכב אחיזה נוחה. קצהו השני של המוט, זה הבא במגע עם הסוס, מסתיים בבליטה או בלשון גמישה. בתת מודע של הסוס טבועה ההכרה, כי ברגע שחיית טרף (אותה מדמה במקרה שלנו השוט) נוגעת בו עליו להאיץ את מהירותו כדי לשרוד.

הרוכב נצמד לסוס

במהלך המירוץ הג'וקי מנסה להקל ככל שניתן על הסוס. לצורך זה הוא נצמד אליו בגופו, על מנת לצמצם את ההתנגדות הנוצרת על ידי החיכוך עם האוויר. כמובן שיש העדפה לרוכב קל משקל, כדי לא ליצור עומס נוסף על הסוס.

מאחר ומדובר במרוץ יש צורך גם לבצע עקיפות. החותמת מגרמניה מראה כיצד הסוס במעגל החיצוני מנסה לעקוף את הסוס במעגל הפנימי. כאן המקום לציין כי חלק מהמרוצים נעשים

המסלול ישר, בעוד שחלקם נעשים במסלול מעגלי או אליפטי, ממש כמו תחרויות ריצה. כמו באתלטיקה קלה גם במרוצי סוסים עדיף לנסות ולעקוף בישורת ולא בסיבוב, משיקולי מרחק. כפי שניתן לראות בבול מצ'וסלובקיה מתרחשות לעיתים במרוצי סוסים גם תאונות מצערות, על פי רוב בשל עקיפה לא זהירה. גם תאונות מסוג

זה מוכרות לנו מתחום האתלטיקה, אלא שבמרוצי סוסים המהירויות גבוהות בהרבה (כ-50 קילומטר לשעה במרוצים ארוכים ועד למעלה מ-70 קילומטר לשעה במרחקים קצרים), וכך גם חומרת התאונה. סוסים הנפגעים בתאונות נאלצים לעבור תהליך שיקום ארוך ולעיתים אינם יכולים לשוב עוד לשדה התחרויות.

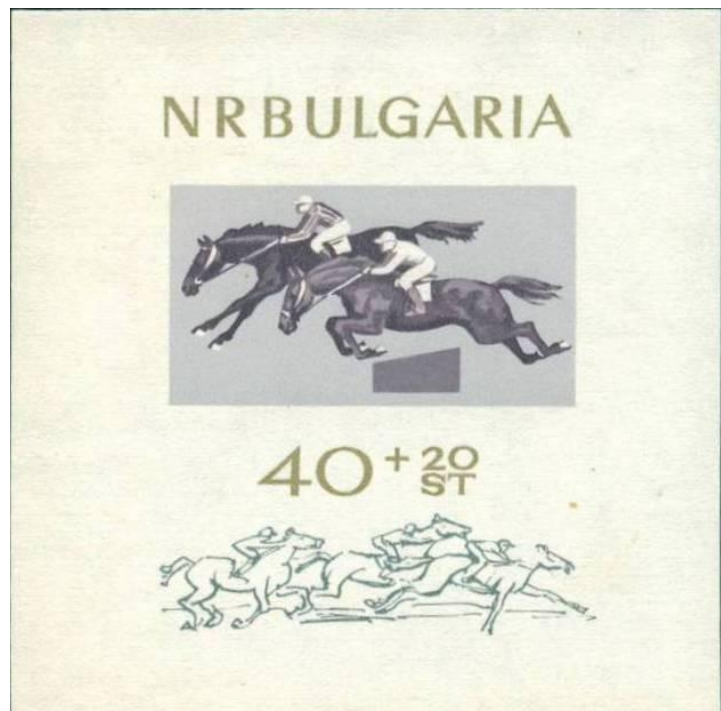

נסיון עקיפה

התהפכות שני סוסים לאחר התנגשות

עד כה עסקנו רק במרוצים במסלול שטוח. סוג אחר של מרוצים כולל מכשולים, אשר מעליהם הסוס צריך לקפוץ. דומני כי אין מילים המתארות נכונה את היופי וההדר של תנועת הסוס בשעת קפיצה. מאחר וכידוע תמונה אומרת יותר מאלף מילים נעביר את רשות הדיבור לבולים, בהם ניתן לראות כיצד הסוס מקפץ לפני המכשול. שימו לב כי הרוכב, הלבוש בלבוש מסורתי (קסדה על ראשו ומגפי רכיבה) מחקה את תנועת הסוס ומתרומם יחד איתו לקראת הקפיצה. בצידה השני של המשוכה ממתינה לסוס בריכת מים קטנה, המרככת עבורו את הנחיתה.

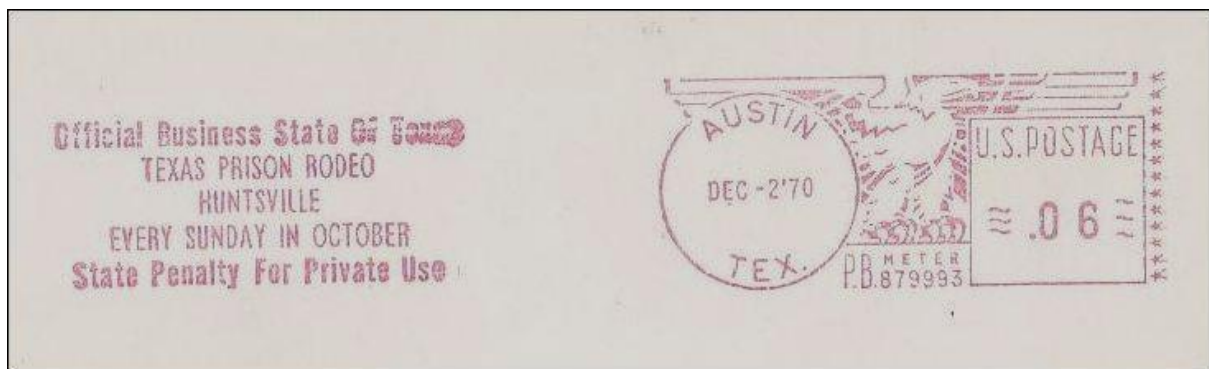
משמאל למעלה ובכיוון השעון: לפני במהלך ואחרי הקפיצה מעל המשוכה.

כפי שציינו לעיל מרוצי הסוסים הראשונים התנהלו ביוון העתיקה ובאימפריה הרומית. היו אלה מרוצי מרכבות: מי לא זוכר את סצנת המרוץ בסרט בן חור? מרוץ מרכבות דורש אופטימיזציה של המרכבה והתאמה למימדי הסוס. חשוב, כמובן, שהמרכבה תהיה קלה ובעלת גלגלים וצירים איכותיים. בנוסף יש חשיבות רבה לגובהה של המרכבה: שימוש במרכבה גבוהה מגביר את החיכוך באוויר ומעלה את סכנת ההתהפכות בשל מרכז הכובד הגבוה.

מימין: כרכרה גבוהה ואיטית. משמאל: כרכרה מהירה - נמוכה וצמודה לסוס

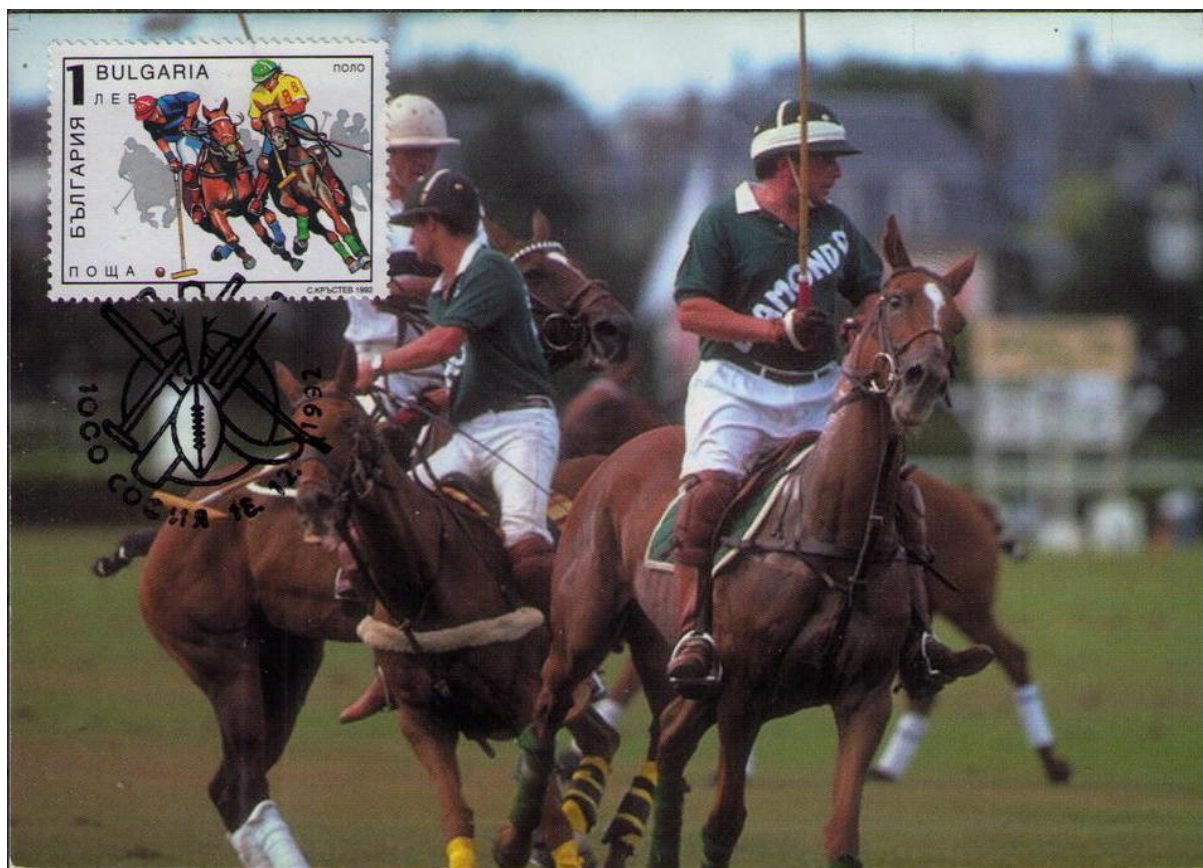
מלבד מרוצי סוסים קיימים ענפי ספורט נוספים בהם הסוסים נוטלים חלק: רודיאו הוא ענף הנהנה מפופולאריות רבה בעיקר בדרום ארצות הברית. המתחרה רוכב על גבי סוס פראי כאשר ידו האחת מחזיקה בחבל הכרוך סביב צווארו של הסוס בעוד ידו השניה באוויר. המטרה היא להחזיק מעמד על גבי הסוס (או השור, בגירסא אחרת של אותו ענף) במשך שמונה שניות.

חותמת ביול לציון תחרות רודיאו של בית סוהר בטקסס

פולו הוא משחק כדור קבוצתי הדומה במקצת להוקי דשא, אלא שכאן המשחק מתקיים תוך כדי רכיבה על סוסים. המטרה היא להבקיע את שער היריב. לרשות המשתתפים עומד מחבט מעץ בעזרתו ניתן לחבט בכדור. המשחק דורש מיומנות רכיבה גבוהה, משום שחבטה בכדור מחייבת את הרוכב להתכופף לגובה נמוך במיוחד אגב רכיבה. גם הסוס נדרש לגלות יציבות רבה, משום שכדי לאפשר חבטה בכדור יש להטות את גופו של הסוס.

השילוב של סוסים בספורט בכלל ובמרוצים בפרט דורש מיצוי של מלוא היכולת הן מצד הסוס והן מצד שותפו האנושי. בין השניים מתפתחת מערכת יחסים עמוקה, המעניקה לביטוי "ידו קיום בין סוס לרוכבו" משמעות שונה לגמרי מזו המקובלת.

גלוית מירב המוקדשת לפולו. בבול ניתן לראות את נטיית הסוס בעת החבטה בכדור.

אורן ישראל אופיר הוא אספן בולים מזה 33 שנה. הוא אוסף את הנושא "סוסים בשירות האדם" מזה שני עשורים. תגובות למאמר ניתן לשלוח אליו בדואר אלקטרוני לכתובת: orenofir@hotmail.com

חברים חדשים באיל"ת

האנשים הבאים הגישו בקשה לחברות באיל"ת. חבר האגודה המתנגד לקבלת מי מהם לחברות באגודה יפנה לוועד תוך חודש מפרסום הבטאון.

586 **מור יעקב**, שנקר 77, חולון 58336. אוסף בעלי חיים, ציפורים, חלל, ישראל, קק"ל, רוסיה וכללי.

587 **שפילברג יעקב**, נתניה.

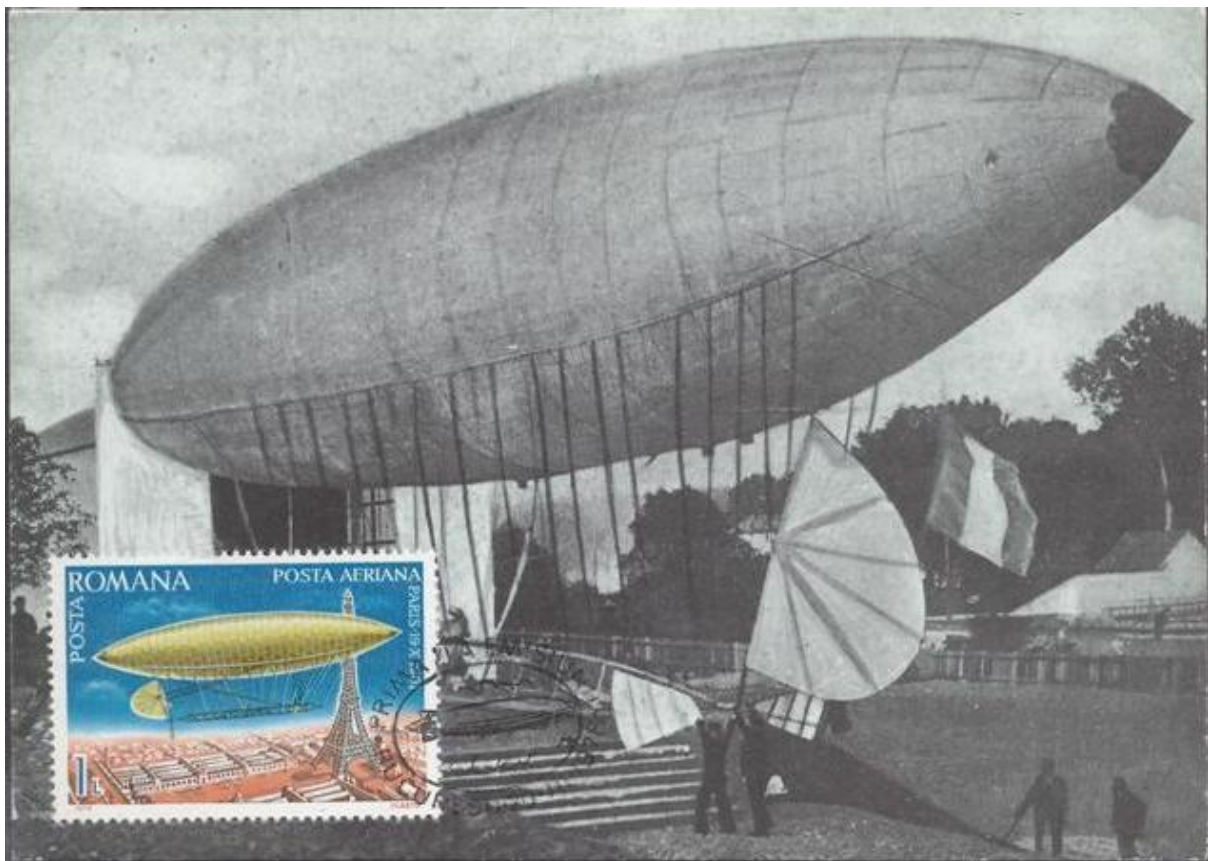
תחרויות אוויריות

יצחק ברק

האדם הראשון אשר הצליח להתרומם באוויר באמצעות כלי טיס היה **פילאטר דה רוזייה** שטס בשנת 1783 בכדור פורח ממולא אוויר חם – פרי המצאתם של האחים **מונגולפייה** הצרפתים. זמן קצר אחר כך פיתח צרפתי אחר, **ז'אק שארל**, כדור פורח ממולא בגז מימן. מרחקי התעופה עלו, אך לא נמצא מענה לבעיה הבסיסית של הכדורים הפורחים: הם אינם ניתנים לניווט ונישאים באשר ייקחם הרוח.

במשך למעלה מ-100 שנה לא חלה התפתחות משמעותית בתעופה, עד שלקראת סוף המאה ה-19 הושגה התקדמות רבה בפיתוח ספינת האוויר. הספינה היא, למעשה, בלון ארוך עם מנוע ומדחף שאפשרו ניהוג. את פריצת הדרך העיקרית עשה היהודי ההונגרי **דוד שוורץ**. לאחר מותו בשנת 1897 – קנה את ההמצאה **פרדיננד פון צפלין**, והוא הפך את ספינת האוויר – אשר נקראה מעתה "צפלין" – לכלי טיס לכל דבר, אשר הוביל נוסעים ודואר ברחבי העולם.

עם השתכללות הבלונים והצפלינים, צצו תחרויות של כלי טייס אלו. טייסי הבלונים וספינות האוויר התגאו בהשגת הגובה הרב ביותר או המרחק הרב ביותר. אמנם ספר השיאים של גינס לא היה קיים עדיין (הוא פורסם לראשונה בשנת 1955), אך השאיפה להשגת שיאים הייתה כבר קיימת.

סנטוס דימון הקיף את מגדל אייפל בצפלין. גלוית מירב.

בשנת 1900 הכריז בעל הון צרפתי על פרס לטייס ספינת האוויר הראשון (כזכור, מטוסים עדיין לא היו אז בנמצא) שימריא מפארק סיינט קלוד שליד פריז, יקיף את מגדל אייפל ויחזור לנקודת המוצא תוך פחות מ-30 דקות. לאחר שנכשל בניסיונו הראשון הצליח הברזילאי **אלברטו סנטוס דימון** (שחי בצרפת) לעמוד במשימה. ב-19.10.1901 הוא השלים את המסלול שאורכו 11 קילומטר בתוך 29 דקות, וזאת בספינת אוויר אותה תכנן ובנה בעצמו. הקפת מגדל אייפל הציתה את דמיונו של הציבור, וסנטוס דימון הפך מייד לאדם מפורסם ולגיבור לאומי במולדתו. בנוסף הוא שלשל לכיסו את סכום הפרס המובטח בסך של 100,000 פרנק, הון עתק באותם ימים.

גיליון מזכרת המתאר את שבוע התעופה בפריז בשנת 1910

הבלון הקדים את המכונית

בשנת 1904 התקיימה בבודפשט תחרות פיקנטית בין שתי טכנולוגיות: המכונית – אז כבר טכנולוגיה מוכרת ומבוססת, לבין הבלון – הטכנולוגיה האווירית החדשה. הקרב הסתיים בנוק אוט מוחץ, כאשר הבלון הגיע אל קו הסיום כ-15 דקות לפני המכונית. תוצאות התחרות לא הותירו מקום לספק בדבר עליונותה של התחבורה האווירית.

בשנת 1909 התקיים בעיר ריימס שבצרפת שבוע התעופה. מאז ועד לפרוץ מלחמת העולם חמש שנים מאוחר יותר התקיימו ברחבי צרפת מפגני תעופה, בהם התחרו הטייסים בכדורים פורחים, ספינות אוויר ומטוסים. במפגנים אלו חולקו פרסים במספר קטגוריות, ובהן מהירויות, מרחק הטיסה, הגובה אליו נסק כלי הטיס וכו'. רוב תחרויות התעופה היו מיועדות למטוסים, והשתתפו בהם גדולי הטייסים של התקופה. ב-1909 זכה הטייס הקנדי **ג'ון קרטיס** במקום הראשון בקטגוריית המהירות, כאשר טס שני מעגלים של 10 קילומטר כל אחד, במהירות ממוצעת של 74.8 קילומטר לשעה.

גלוית זיכרון מתחרות תעופה בצרפת, 1909, עם חותמת מיוחדת של סניף הדואר הזמני שפעל במקום

ג'יימס גורדון בנט (1841-1918), עיתונאי ומוציא לאור אמריקאי, היה חובב תחרויות מושבע. הוא ניהל תחרויות למכוניות ויאכטות, ובשנת 1906 הכריז על גביע "גורדון בנט" לבלונים. כזכור, המטוס הראשון של האחים **רייט** המריא כבר ב-1903, כך שמהר מאד הצטרפו גם המטוסים למעגל התחרויות על גביע בנט. תחרויות אלו מתקיימות עד עצם היום הזה. התחרות הראשונה לבלונים התקיימה, כאמור, בצרפת ב-1906, והמטרה הייתה להגיע למרחק הגדול ביותר מנקודת הזינוק. הזוכה בתחרות הראשונה היה טייס הבלונים הגרמני **פרנק לאהם**.

חותמת לכבוד גביע בנט בברלין 1908

גביע בנט לבלונים הוא תחרות נודדת, הנערכת בכל פעם במדינה אחרת. האירוח מוענק למדינה של מנצח התחרות הקודמת, ממש כמו באירוויזיון. בהתאם לכך, התחרות של שנת 1908 התקיימה בברלין, בהשתתפות 23 מתחרים. בבכורה זכו צמד הטייסים השווייצרים **שאק ו-מסנר**, אשר הבלון שלהם נחת בשבדיה לאחר שטסו למרחק מדהים של 1212 קילומטר. בזכות נצחונם של צמד השווייצרים התקיימה התחרות של 1909 בציריך, והזוכה היה האמריקאי **מיקס** שטס מרחק של 1211 קילומטר עד לוורשה.

גלויות זיכרון וחותמת מיוחדת – גביע בנט 1909, ציריך.

בזכות נצחוננו של מיקס נדדה התחרות בשנת 1911 לראשונה אל מחוץ ליבשת אירופה. כמות המתחרים בארצות הברית הייתה נמוכה משמעותית, ורק 6 מתחרים השתתפו. הזוכה היה הטייס הגרמני **גריקה** שטס בבלון למרחק של 757 קילומטר. גריקה לקח עימו לבלון מספר גליות, אותן שלח לגרמניה לאחר הנחיתה. על צידה האחורי של הגליוה הוא רשם את פרטי הטיסה.

גלויה שהוטסה בבלון הששי בתחרות גביע בנט בארצות הברית, 1911

בשנת 1912 התקיימה תחרות גביע בנט בשטוטגרט. הפעם זכה טיס הבלונים הצרפתי **בינאים**, שהגיע עם הבלון שלו עד מוסקבה, מרחק של 2191 קילומטר.

חורחה צ'אבז טס מעל האלפים.

בשנת 1910 התקיימו מספר תחרויות טיסה במילאנו. התחרות המרכזית הציבה אתגר נועז - טיסה מעל האלפים, משוויץ לאיטליה. היחיד שהצליח לעמוד במשימה היה הטייס הפרואני **חורחה צ'אבז**. לרוע המזל, עם הנחיתה פגע משב רוח חזק במטוס אשר התרסק כתוצאה מכך, וצ'אבז מצא את מותו. ב-1912 הוכרז על פרס לראשון שיטוס מברלין לוינה, מרחק של 600 קילומטר. 12 טייסים גרמנים ואוסטרים נרשמו לתחרות, אך רק אחד – **הלמוט הירט** הגרמני הצליח להשלים את המסלול ולזכות בפרס המובטח.

גלוית מזכרת אוסטריית עם חותמת מיוני 1912 המנציחה את התחרות

בשנת 1913 הכריזה עיריית האוונה על פרס מיוחד בגובה של חמישים אלף דולר לאדם הראשון אשר יצליח לטוס מעל המיצר המפריד בין פלורידה לקובה. האדם הראשון שעשה זאת עוד באותה שנה היה הטייס **דומינגו רוזיליו** הקובני - ספרדי. הטייס **אוגוסטין פארלה**, בכיר הטייסים הקובנים באותם ימים, היה השני שהצליח לעמוד במשימה, והוא נאלץ להסתפק בפרס השני בסך עשרת אלפים דולר. הבול הקובני משמאל מראה את נתיב הטיסה ההיסטורית.

בשנת 1909 הכריז העיתון האנגלי ה"דיילי מייל" על פרס בגובה אלף לירות שטרלינג לראשון שיטוס מעל תעלת לאמאנש מצרפת לאנגליה. רבים ניסו את מזלם, אך חלקם לא הרחיקו טוס ממקום ההמראה, ואחרים אף סיימו את דרכם במי התעלה הקרים. ב-25 ביולי 1909 הצליח **לואי בלריו** הצרפתי להמריא מקאלה בצרפת ולנחות בדובר במטוס שבנה בעצמו, ולזכות בפרס. ההישג הביא לבלריו מוניטין רב, והוא הפך ליצרן מטוסים מצליח. במהלך מלחמת העולם הראשונה הוא סיפק לחיל האוויר הצרפתי מאות מטוסים.

הטיסה של בלריו מקאלה לדובר

הציור המקורי של האמן על פיו הוכן הבול

ב-1914 הכריז מועדון הספורט הבינלאומי של מונאקו על תחרות טיסה בשם ראלי מונאקו. נבחרו 7 נקודות המראה בשבע מדינות באירופה, כאשר נקודת הסיום היא במונאקו. כל שבעת המסלולים היו שווים באורכם – 1293 קילומטר. 15 טייסים נרשמו לתחרות. גלויות מיוחדות הודפסו, ועליהן הודבקו תוויות מיוחדות דמויות בולים. כל טייס קיבל אלף גלויות אותן היה עליו לשאת במטוסו ולהביא למונאקו. הגלויות הוחתמו בחותמות מיוחדות, כל אחת בנקודת המוצא של הטיסה. רק בודדים הצליחו לסיים את המסלול שלקחו על עצמם, לעיתים לאחר תלאות רבות.

המסלולים בראלי של מונאקו

גלויה מיוחדת עם תווית של ראלי מונאקו עם חותמת פריז

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה ב-1914 הולאמו כל הבלונים, ספינות האוויר והמטוסים על ידי חילות האוויר השונים לטובת המאמץ המלחמתי, ולא התקיימה תעופה אזרחית. ניתן לראות במלחמת העולם הראשונה את נקודת הסיום של העידן הרומנטי של התעופה.

יצחק ברק הוא יושב ראש איל"ת ושופט תימאטי בינלאומי. הוא אוסף ומציג את תולדות התעופה מראשיתה ועד שנת 1914, והתצוגה שלו זכתה במדליה מזהבת גדולה בתערוכות בינלאומיות. לתגובות: ifib@inter.net.il

דמי חבר באיל"ת לשנת 2014

דמי החבר באיל"ת לשנת 2014 עומדים על סך של 140 שקל (לנוער 70 שקל בלבד). את דמי החבר יש לשלוח לגזבר האגודה, **שלמה וורגן** (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124). המחאות יש לרשום לפקודת איל"ת.

אנא, שלחו את דמי החבר לשנת 2014 עוד היום!

המרוץ אחר כס המלכה יורם לוביאניקר

תנועת הרגלי

גם מי שאינו בקי ברזי משחק השחמט יודע כי הרגלי הוא החלש שבכלי המשחק. טווח התנועה של הרגלי הוא משבצת אחת בלבד (רק במסעו הראשון רשאי הרגלי לנוע מרחק של שתי משבצות), וכיוון תנועתו הוא אך ורק היישר לפנים, כפי שמדגים הבול מניקרגואה. שאר כלי המשחק (בהסתייגות מהמלך) יכולים לנוע למרחק גדול יותר של משבצות. יתר על כן, שאר הכלים יכולים לנוע גם הצידה או אחורנית, כך שניתן לנייד אותם מאגף אחד של הלוח אל אגף אחר, ובכך לתגבר את החזית הבווערת. הרגלי, לעומת זאת, רתוק לסביבתו הקרובה בלבד. כדי לחפות על חולשת הכלי כולל כל צבא בשחמט שמונה רגלים, כך שלחיל הרגלים כולו יש כוח בלתי מבוטל.

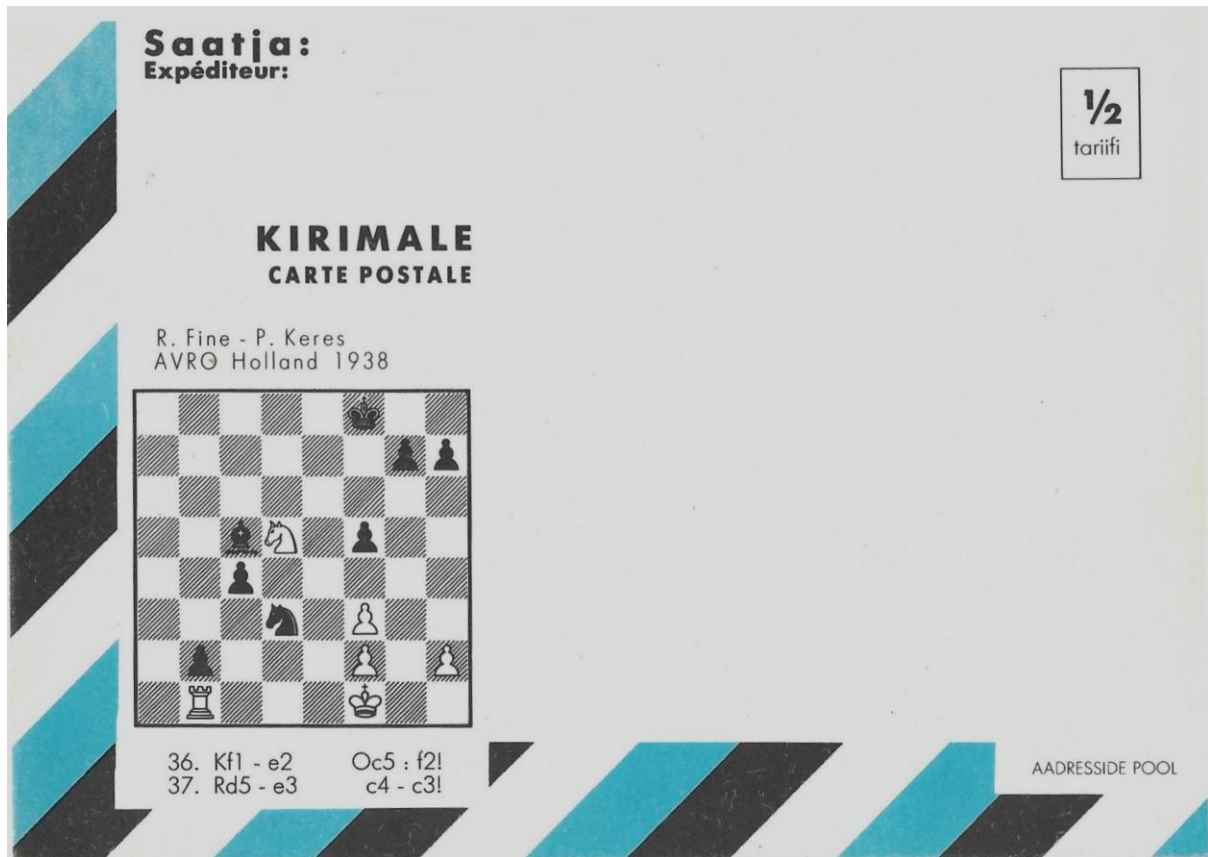
תנועת המלכה

לעומת הרגלי, המלכה היא הכלי החזק ביותר במשחק המלכים. היא רשאית לנוע בקווים ישרים לאורך השורות, לרוחב הטורים ובשני האלכסונים. טווח תנועתה אינו מוגבל אלא על ידי גבולות הלוח, והיא רשאית לנוע קדימה או אחורנית. די להתבונן בבול מקמבודיה משמאל, שבו החיצים מתארים את כיווני התנועה וטווחי הירי של המלכה, כדי להתרשם מכוח האש של הוד מלכותה.

לנוכח מצב עניינים זה מובן כי כל רגלי שואף להפוך למלכה "כשיהיה גדול". למרבית המזל חוקי המשחק מאפשרים זאת: רגלי המגיע אל השורה האחרונה רשאי להכתיר עצמו למלכה. לאמיתו של דבר, החוקים מאפשרים להמיר את הרגלי בשורה האחרונה בכל כלי למעט מלך, אולם רק במקרים נדירים מאוד יבחר השחקן "לגלגל" את הרגלי לכלי שאינו מלכה.

הגלויה מאסטוניה, הנראית בראש בעמוד הבא, מראה עמדה מהמשחק בין **ראובן פיין** ל**פאול קרס** שנערך בשנת 1938 במסגרת תחרות אברו – אחת מתחרויות השחמט החזקות בהיסטוריה. השחור הצליח לקדם רגלי עד לשורה השניה, מרחק צעד בודד מהכתרה. במצב זה נאלץ הלבן לחסום את הרגלי על ידי הצריח שלו. איום ההכתרה משתק את משחקו של הלבן, ומאפשר לרגלי צנוע לנטרל במו ידיו צריח רב עוצמה. שימו לב שרגלי שחור נוסף מתקרב לקו הסיום כמעט באין מפריע בטור הסמוך. הקורא בוודאי לא יפתע לדעת שבמשחק זה זכה השחור בניצחון מוחץ.

דרכו של הרגלי אל קו הסיום אינה פשוטה: עליו לחצות את כל מחנה היריב, דבר הדורש לפחות חמישה מסעים. יתר על כן, בדרכו למשבצת הכתרה חייב הרגלי לחצות

גלויה מאסטוניה המיועדת למשחק שחמט בהתכתבות.
שימוש בגלויה זו מקנה לשולח הנחה של חמישים אחוז בדמי המשלוח.

את קו הרגלים של יריבו, המשתרע לכל רוחב הלוח. זוהי משימה קשה מאוד, וברוב משחקי השחמט אף אחד מהצדדים אינו מצליח להכתיר ולו רגלי בודד. רגלי אשר מצליח לחצות את קו הרגלים הנגדי מכונה "רגלי עובר". סיכוייו של רגלי עובר להגיע לקו הסיום ולהכתיר למלכה גדולים בהרבה מאלו של "סתם" רגלי. השגת רגלי עובר היא מטרה אסטרטגית חשובה בשחמט, ולפעמים שחקנים בוחרים להקריב חומר רב למען מטרה זו. גליון המזכרת מהולנד מראה עמדה ממשחק בין **מקס אויבה** ל**אלכסנדר אלכין** מתוך דו קרב שניהלו השניים בשנת 1935 על תואר אלוף העולם. לאחר מחשבה ממושכת בחר אויבה (לבן) להקריב כלי. בתמורה הוא קיבל שני רגלים עוברים צמודים במרכז הלוח. מבט העל אותו בחר מעצב הגליון מאפשר לראות בבירור את הפירצה בקו ההגנה של השחור במרכז השדה, דרכה יכול חיל הרגלים הלבן לצעוד קדימה.

משחקים בהם מצליח אחד הצדדים להכתיר יותר מרגלי אחד הם נדירים למדי. הבול מלאוס מראה עמדה הלקוחה מהמשחק בין **יפים בוגוליובוב** (לבן) ו**אלכין** (שחור), שנערך בתחרות הייסטינגס בשנת 1922. אנו נמצאים לאחר המסע ה-31 של

בוגוליובוב – אלכין, 1922.

הלבן. בעמדה זו הצליח אלכין לקדם את אחד מהרגלים שלו לשורה השלישית (מסומן בחץ), מרחק שני צעדים מהכתרה, שאכן קרתה כעבור שלושה מסעים. בהמשך המשחק הצליח אלכין להכתיר רגלי נוסף למלכה – אירוע נדיר ברמות הגבוהות של השחמט.

כאשר רגלי מוכתר למלכה עשוי להיווצר מצב בו לאחד הצדדים יש שתי מלכות בו זמנית. מבחינה טכנית כדי להוסיף מלכה נוספת ללוח יש צורך להביא מלכה מסט שחמט אחר, אך מה לעשות אם אין סט כזה בנמצא? במקרה כזה לוקחים צריח (או צריח מהסט המקורי שכבר הוסר מהלוח או צריח מסט חלופי) ומציבים אותו על גבי ראשו. מבחינה עיצובית, צריח הוא הכלי היחידי אותו ניתן להציב כשהוא הפוך. צריח הפוך כזה מסמל מלכה, ואין שום חשש שיבלבלו בינו ובין צריח רגיל.

הבול מסן מרינו הנראה משמאל כולל טעות דפוס המציבה את הצריחים האדומים על ראשם, כאילו היו מלכה נוספת. בול רגיל מוצג להשוואה, לנוחיות הקורא. הטעות התרחשה בגליון בודד, וכיום ידועים רק 38 עותקים מבול עם הטעות. לאחרונה הוצע בול כזה במכירה פומבית במחיר התחלתי של 12,000 דולר – השג לא רע בכלל לרגלי פשוט.

קוראי נושאון כבר יודעים בוודאי כי האוסף שלי עוסק בקשר שבין שחמט לבין מלחמה. ראינו להלן כי רגלי עובר המתקדם אל עומק מחנה היריב יכול להכריע את גורל המלחמה. דוגמא היסטורית לכך ניתן למצוא בספר יהודית – אחד הספרים החיצוניים לתנ"ך. צבא אשור בפיקודו של **הולופרנס** פלש לארץ ישראל וצר על העיר בתוליה בשומרון. המצב נראה נואש, עד **שיהודית**, אלמנה עשירה ויפה, שמה נפשה בכפה: היא נכנסה למחנה האשורי, פיתתה את הולופרנס והשקתה אותו יין. כאשר הולופרנס

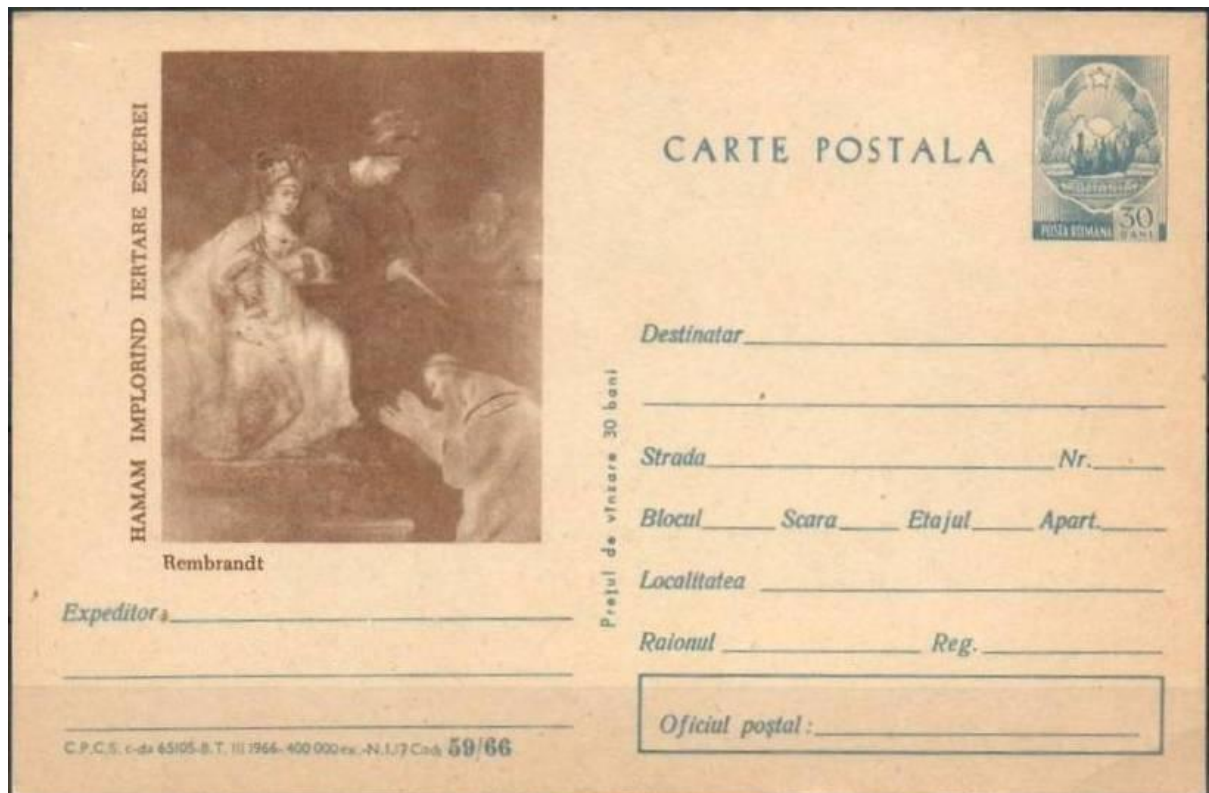

יהודית כורתת את ראשו של הולופרנס

נרדם היא כרתה את ראשו, וחזרה אל בתוליה כשהיא נושאת את הראש הערוף עימה. היהודים יצאו למתקפה, ואילו האשורים נטולי המפקד נתקפו בהלה גדולה ונסוגו.

גם לתופעת ההכתרה יש מקבילה היסטורית הקשורה בעם היהודי: **אסתר** הייתה מפשוטי העם, ממש כמו הרגלי במשחק השחמט. היא הייתה למלכה לאחר שגברה בקרב על הכתר

על שאר המתמודדות וזכתה בליבו ובידו של המלך **אחשוורוש**. הכתרתה של אסתר למלכה הכריעה את גורלו של **המן** ואת גורל המערכה על חייהם של יהודי פרס.

המן הרשע כורע ברך בפני אסתר המלכה ומבקש רחמים. ציור של רמברנדט על דבר בולים רומני.

יורם לוביאניקר מציג את "השחמט – משחק המלחמה. כתובתו למשלוח תגובות: lubianiker@gmail.com

בקרב בנושאון – גליון על אמנות

אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו הנכם מוזמנים לפנות אל העורכים בהקדם האפשרי בדואר אלקטרוני noson.ed@gmail.com. ניתן גם לכתוב לנו או בדואר רגיל (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506).

תימאטיקה – אתמול, היום ומחר יורם לוביאניקר

ב-15 במאי קיימנו מפגש חברים תחת הכותרת "תימאטיקה – אתמול, היום ומחר". פאנל של שלושת השופטים התימאטים שלנו הוביל את הדיון, בו נטלו חלק גם רוב בכירי התמאטיקה בארץ. מטרת הדיון הייתה להתייחס למגמות החדשות בשיפוט תצוגות תימאטיות (ובכלל זה לנושא הדור הרביעי של התצוגות התימאטיות – נושא לו הוקדשו מספר מאמרים בגליונות נושאונט האחרונים). בשל חשיבות הדברים מצאנו לנכון להביא את עיקרי הדברים בפני קוראי נושאון. הסיכום נערך על ידי החתום מעלה ועל אחריותו, ואני מתנצל מראש אם שכחתי לציין נקודות נוספות שעלו במהלך הדיון.

עמוד מתוך התצוגה של יצחק ברק, המוקדש לניוטון

ראשון הדוברים היה יושב ראש איל"ת, **יצחק ברק**, והוא הדגיש את נושא החומר הבולאי. לדעתו הרמה של החומר הבולאי בתצוגות תימאטיות משתפרת בהדרגה, ובהתאם גם ציפיות השופטים עולות. כל מציג שואף לשלב חומרים איכותיים בתצוגה שלו, ולפעמים הדבר כרוך בשינויים (קלים!) בסיפור. יצחק הציג מספר עמודים מהתצוגה שלו, בהם הוא משלב חומרים בולאיים נדירים במיוחד אף שההצדקה לכך אינה מובנת מאליה.

למשל, בפרק הדן במדענים אשר מחקריהם אפשרו את תחילת התעופה יש מקום **לסר אייזיק ניוטון**, מי שגילה את חוקי המשיכה והכבידה ויצר את הבסיס המתמטי והפיסיקלי להבנת נושא התעופה. ברור כי היו מדענים אשר תרומתם לראשית התעופה הייתה גדולה מזו של ניוטון. אלא

מאי: לא כל אותם מדענים זכו להנצחה בולאית בפריטים איכותיים. לעומת זאת יש ליצחק הגהת מטבעת (die proof) נדירה של בול צרפתי מכובד המראה את ניוטון, וכן מכתב שנשלח מפריז הנצורה בשנת 1870 בבלון שנקרא של שמו של ניוטון. במצב דברים זה בחר יצחק להקדיש לניוטון עמוד תצוגה שלם ובו שני פריטים איכותיים אלו, הגם שהאיזון התימאטי נפגע קלות (משום שחשיבותו של ניוטון לנושא אינה כה גדולה). במקרים כאלה על המציג לשקול בשום שכל את האיזון בין הצד התימאטי לצד הפילטלי, ולהחליט אם הדבר כדאי.

הדובר הבא, **ד"ר יהושע מגר**, הצביע על מספר תחומים אשר חשיבותם תעלה, לדעתו, בשנים הקרובות. הדגש החשוב ביותר הוא הקונספט של התצוגה: חשוב שהנושא המוצג לא יהיה רחב מידי ולא צר מידי. נקודה נוספת הזוכה לתשומת לב גדלה והולכת של השופטים היא הקשר בין הפריטים והטקסט התימאטי. יהושע הזהיר מהכללה של פריטים נדירים אשר הקשר שלהם לנושא הוא מלאכותי בעליל. דוגמא בולטת לכך היא נטייתם של מציגים להכניס לתצוגה את מעטפת המאלרדי, לעיתים תוך שימוש בנימוקים מגוחכים. לדעת יהושע מציגים רבים ייטיבו לעשות אם במקום לחפש אמתלות מפוקפקות כאלה הם ימצאו אגרות מאלרדי עם פרסומות הרלוונטיות לנושא, וכך הנדירות והתמאטיקה יצדו יד ביד. חשוב גם להקפיד שהטקסט התימאטי יהיה קרוב לחומר המקביל. היום לא ניתן עוד להסתפק במספר שורות בראש העמוד, אלא יש לפצל את הטקסט ולמקם אותו ליד הפריטים.

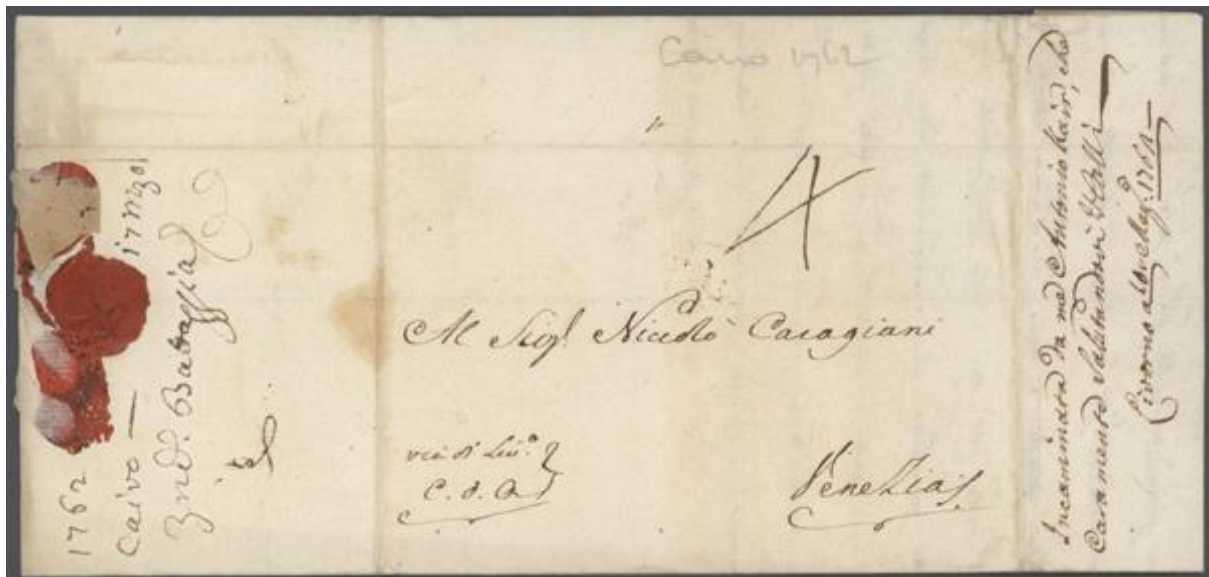

דוגמא של עמוד שעבר שינוי מתוך התצוגה ד"ר יהושע מגר. בגירסא הישנה (ימין) מוצג קונטרס עם טעות הדפסה בבול המוקדש לתירס בצד קונטרס תקין להשוואה. בגירסא החדשה הוצא הקונטרס התקין ובמקומו מוצג הבול התקין בלבד. העמוד החדש הוא מרווח ונעים יותר, ומאפשר למציג להבליט את הפריט הנדיר שבו – הבול מציילא הנראה בראשו.

לבסוף, יהושע סבור כי תצוגות רבות לוקות בתחום הפרזנטציה, לרוב בשל דפי תצוגה העמוסים יתר על המידה. יהושע הדגים כיצד הוא שיפר מספר עמודים בתצוגה שלו על ידי הוצאת פריטים (חלקם אף איכותיים מבחינה בולאית) כדי לקבל עמוד קליל יותר. בגירסא החדשה, המרווחת יותר, יהושע יכול לתת את הכבוד הראוי לפריטים הנדירים ביותר בתצוגה שלו: אם בגירסא הישנה הם "הלכו לאיבוד" בין שאר הפריטים, הרי שעתה הם בולטים שבעתיים. הקורא מופנה גם למאמר שיהושע פרסם בנושא זה בגיליון 21 של נושאונט.

הדובר הבא היה **יורם לוביאניקר**, והוא הקדיש את דבריו לנושא שבכותרות בזמן האחרון – הדור הרביעי. תצוגות תימאטיות המשתייכות לדור הרביעי מתאפיינות בחומר בולאי נדיר מאוד (וגם יקר מאוד) ובבחירת נושאים צרים מאוד. לדעת יורם, הגורמים הדוחפים לכיוון של דור רביעי מעוניינים לצמצם באופן דרמטי את השימוש בבולים בתצוגות, משום שרוב מכריע של הבולים הם מודרניים ואין בהם (או בתשניות שלהם) מימד של נדירות. את מקומם של הבולים תופסים פריטים גדולים פיסית (כלילים, מברקים וכו'), אשר מחייבים למעשה מעבר לדפי תצוגה גדולים כגון A3. מספר הפריטים בתצוגה יורד דרמטית, ובהתאם הסיפור מתקצר, ומכאן שיש לבחור נושאי תצוגה צרים. לדעת יורם גישה זו מרחיקה אספנים חדשים ופוגעת בבולאות לטווח ארוך.

בשלב זה העיר **ד"ר הדי פייבל** שתי הערות חשובות. ראשית, גם בנושא מודרני באופיו ניתן למצוא בולים קלאסיים (וכן פריטים בולאיים אחרים קלאסיים) השייכים לתצוגה, גם אם הקשר אינו טריביאלי. אסור למציג התימאטי לעשות לעצמו חיים קלים ולטעון כי הנושא שלו מודרני: עליו להתאמץ ולמצוא הקשרים רחבים יותר של נושא התצוגה ובדרך זו לשפר את האיכות הבולאית שלה.

בעזרת ידע בולאי ניתן לקבוע כי זהו מכתב מזויף שלא רצוי לקנות אותו ואסור בהחלט להציג אותו

הדי הוסיף כי הליקוי הבולט ביותר של המציגים התימאטים הישראלים הוא בתחום הידע הבולאי. ידע זה אינו ניכר רק במגוון הפריטים הבולאיים הכלול בתצוגות (וגם בתחום זה יש מקום לשיפור) אלא בעיקר בתיאור הפריטים הנכללים בתצוגה. הטקסט הפילטלי המתאר בולים צריך להתייחס גם לסוגי נקבוב, סוגי נייר, סימני מים וכו', בעוד שהטקסט פילטלי המתאר מכתבים צריך לכלול התייחסות לתעריפים ונתיבים. ראוי לציין כי הדי עצמו מהווה דוגמא נדירה למי שמציג ברמות הגבוהות ביותר בקלאסיקה, תולדות הדואר ותימאטיקה בזמנית, כך שאלו הם דברם של בר סמכא.

בשלב זה, כמו על פי הזמנה מראש, העלה אחד הנוכחים שאלה לגבי פריט ספציפי: המעטפה הנראית לעיל מוצעת למכירה על יד סוחר גרמני. על פי התיאור מדובר במכתב שנשלח בספינה מאלכסנדריה לונציה ב-10 במאי 1762. המכתב הועבר על

ידי שליח דרך ליבורנו, שם הוא עבר חיטוי והוטבע עליו חותם. עם הגיעו לונציה, ב-17 במאי, נדרש המקבל לשלם 4 סולדי עבור דמי המשלוח. השאלה הייתה אם זה פריט טוב לצורך התייחסות לעיר אלכסנדריה. הצגת פריט זה אפשרה לד"ר פייבל (שנושא חיטוי דואר הוא אחד מתחומי ההתמחות שלו) להדגים את דבריו על חשיבות הידע הבולאי: באותה תקופה לא השתמשו בליבורנו בחותמות שעווה, ולכן הפריט חייב להיות מזויף. לשואל נחסכו 150 יורו (מחיר הפריט) ובעיקר – מבוכה שהייתה נגרמת לו מהצגת זיוף זה.

חתם את הדיון **מנחם לדור**, והוא התייחס לנושא הדור הרביעי. מנחם פרסם בגליון נושאונט האחרון מאמר העוסק בשאלה זו, והמסביר את הדינאמיקה שהולידה את הדור הרביעי. מנחם מסכים, כי יש נימוקים כבדי משקל כנגד מגמה זו. יחד עם זאת ספק אם יש ביכולתם של התימאטיקאים הישראלים להשפיע על תהליך זה, אותו מובילים בכירי התמאטיקה של ה-FIP. הצעד המשמעותי היחידי בו ניתן לנקוט הוא פרסום מאמר בבטאון הועדה התימאטית של ה-FIP (ה-TC News), אשר יציג את ההסתיוגויות אשר עולות בארץ. הנוכחים הסכימו כי יש לשלוח מאמר כזה לפרסום.

יורם לוביאניקר, העורך הראשי של נושאון, אוסף את בולים בנושא שחמט. התצוגה שלו – שחמט: משחק המלחמה – זכתה לאחרונה במדליה מזהבת ברמה הבינלאומית בתערוכה האירופאית בפריז. כתובתו למשלוח תגובות: בית יואל, רחוב נמל תל אביב 40, תל אביב 63506. Lubianiker@gmail.com

לא קיבלת את נושאונט?

נושאונט, העיתון הבולאי המקוון הראשון בשפה העברית, מופץ ארבע פעמים בשנה. חברי איל"ת זכאים לקבל אותו ללא תשלום, אולם לצורך הפצת נושאונט אנו זקוקים לכתובת הדואר האלקטרוני (e-mail) שלכם. כתובתכם תשמש את ועד האגודה ואת העורכים לצרכי פעילות האגודה בלבד, ולא ייעשה בה כל שימוש אחר. פנו אלינו עוד היום לכתובת noson.ed@gmail.com, וגם אתם תקבלו את נושאונט. נשמח גם לשלוח לכם גליונות קודמים, על פי בקשה.

בית המכירות של כריסטיאן וופלר הפועל מברלין הוא אחד מבתי המכירות המעטים המקיימים מכירה המוגדרת כתימאטית. למעשה, כמחצית מהקטלוג של המכירה היא על פי חלוקה למדינות (בעיקר גרמניה) ואילו המחצית השניה היא תימאטית, עם חלוקה על פי נושאים.

באופן מפתיע למדי אין לבית מכירות ותיק זה אתר אינטרנט, ויש לפנות אליהם בדואר רגיל על מנת לקבל את הקטלוג שלהם. רמת המחירים היא נוחה, ולעיתים אף נמוכה, כך שבהחלט כדאי לכל אספן תימאטי להכיר אותם. הפריטים המוצגים להלן הם מתוך המכירה של אמצע יוני. ככלל, וופלר מקיים שתי מכירות בשנה.

המעטפה הנראית לעיל היא מעטפת ג'ירו, אשר שימשה את הדואר הגרמני למשלוח המחאות. הקורא מופנה למאמרו של **ד"ר הדי פייבל** בנושאונט מס' 17, המסביר את אופיו של פריט מסוג זה. מעטפה ספציפית זו היא משנת 1942, ומכילה פרסומת מעולה מבחינה ויזואלית בנושא זהירות מגפרורים. המעטפה היא במצב בינוני (בכל

זאת, מדובר בשנות מלחמת העולם השניה) והיא מוצעת במחיר התחלתי של 18 יורו. לדעתנו זהו מחיר אטרקטיבי מאוד – פריטים מסוג זה נמכרים בדרך כלל ברמות מחיר של כ-50 יורו.

אחד מסוגי הפריטים הבולאיים אותם אין אנו רואים מספיק באוספים תימאטיים (וגם לא בתצוגות תימאטיות) הוא טופסי מברק, ובעיקר מברקי ברכה. במברקים אלו ניתן למצוא שפע של נושאים, וכמעט כל נושא איסוף בא בהם לידי ביטוי. לפנינו מברק ברכה לחתונה מדנמרק משנת 1919. מלבד דגל דנמרק יוכלו אספני הציפורים למצוא כאן שחפים, אספני הספינות ישמחו לגלות ספינת מפרש, ואספני מזג האויר ישימו לב לכיוון הרוח. המחיר ההתחלתי הוא 25 יורו, וגם כאן אנו סבורים שמדובר במחיר מציאה, בעיקר אם לוקחים בחשבון את גילו של הפריט.

והנה פריט המיועד לאספני היודאיקה ולאלו המשמרים את זכר זוועות השואה: מכתב שנשלח בדואר (ליתר דיוק – המעטפה ממוענת) ועליו חותמת לציון התערוכה האנטישמית הנודעת לשמצה "היהודי הנצחי" שנערכה בווינה בספטמבר 1938 – כחצי שנה לאחר האנשלוס הגרמני. המחיר המבוקש הוא 22 יורו.

ונסיים באוירה קרבית: הנה דבר בולים מברית המועצות משנת 1932. הפריט הונפק לכבוד הצבא האדום ומציג מטוסי קרב דו כנפיים ובצידם מכונית נוסעים, טרקטור, טנק וארובות של מפעלים התורמים במידה ניכרת לזיהום האויר... דברי בולים מברית המועצות משנות השלושים הם פריטים בולאיים מכובדים, והמחיר המבוקש על ידי וופלר – 30 יורו – הוא סביר בהחלט. יחד עם זאת אנחנו היינו מעדיפים פריט שעבר שימוש דוארי אמיתי.

ניתן לומר לסיכום כי אצל וופלר ניתן למצוא חומר בולאי מגוון בנושאי איסוף רבים מאוד ובמחירים סבירים ומטה. יחד עם זאת צריך לציין כי וופלר גובה עמלה בשיעור 18% ממחיר המכירה הסופי, וכדאי לקחת זאת בחשבון מראש כדי לא להיות מופתע ברגע האחרון.

בקרב בנושאון – גליון על "העיקר זה הרומנטיקה"

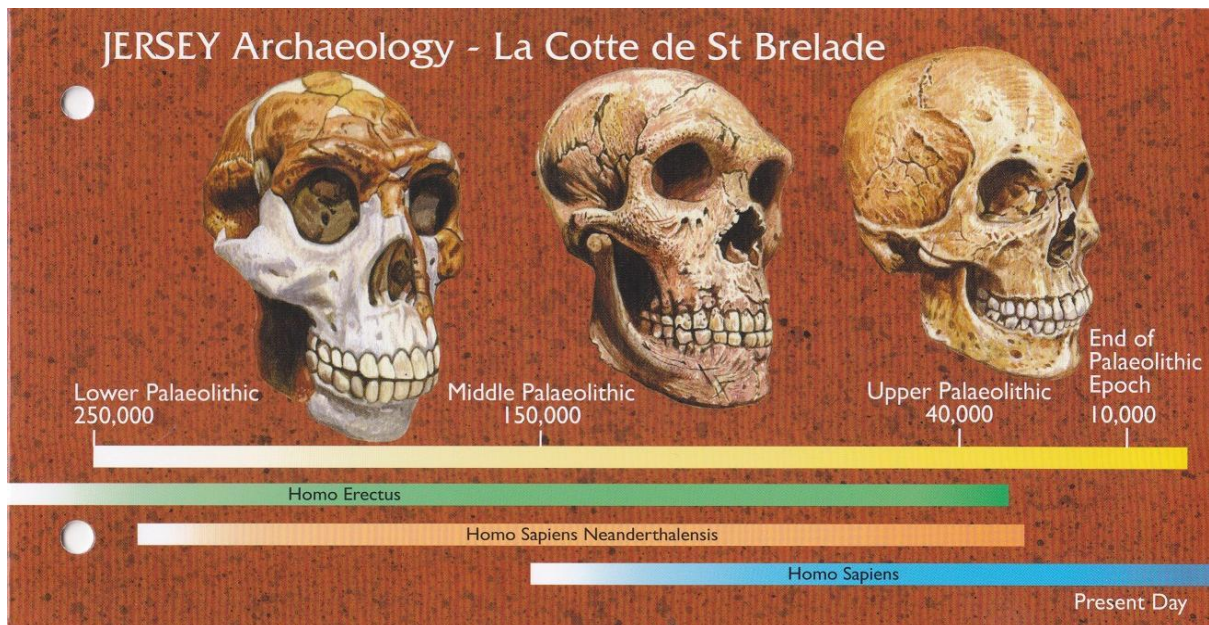
הגליון יוקדש לאהבה, חיזור, נישואים וזוגיות. אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו הנכם מוזמנים לפנות אל העורכים בהקדם האפשרי בדואר אלקטרוני noson.ed@gmail.com. ניתן גם לכתוב לנו או בדואר רגיל (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506), או לפנות באמצעות הטלפון.

אל תסתכל במארז!

בשנים האחרונות נוהגות רשויות דואר רבות להפיץ את הבולים החדשים המונפקים על ידן באריזה מיוחדת הנקראת "מארז תצוגה" (באנגלית נקרא

פריט זה Presentation Pack). בדרך כלל מכילות כריכות המארז איורים שונים ומידע רב הרלוונטי לאספן התימאטי. הנה, למשל, מארז תצוגה שהונפק בשנת 2010 בג'רזי בנושא "מוצא האדם". האם מארזים אלו, בהיותם מונפקים על ידי רשויות הדואר, הן פריט הראוי לתצוגה, בדומה לקונטרס בולים? האם ניתן להציג את הכריכה המצורפת בתצוגה בנושא "מוצא האדם"?

ד"ר יהושע מגר משיב בשלילה מוחלטת: מארזי התצוגה המלווים הנפקות חדשות קיימים במגוון צורות, ובהן גם הכריכות המהודרות הנראית לעיל. זהו חומר פרסומי לכל דבר המונפק על ידי רשויות דואר, עליו מדביקים בולים – בין אם ישירות או בתוך הוויד. אין שום הבדל בין חומר פרסומי זה לבין עלוני המידע שהשירות הבולאי מפיץ יחד עם ההנפקות שלו. **החומר זה אינו ראוי להכלל בתצוגה תימאטית תחרותית.**

כדאי לשים לב להבדל בין מארז כזה לקונטרס יוקרה (Prestige Booklet): בקונטרס הבולים מהווים חלק מאחד הדפים שבקונטרס. במארזי התצוגה אליהן מתייחסת השאלה הבולים מודבקים או מצורפים לאחר תום תהליך ההדפסה. זו גם הסיבה שקונטרס מותר לתצוגה ואילו המארזים אסורים. הדבר דומה להבדל בין כליל (שהבול מודפס עליו ומהווה חלק אינטגרלי ממנו) המותר בתצוגה למעטפה עם הדפס צד (באנגלית cachet): הדבקת הבול על המעטפה אינה מכשירה את הדפס הצד.